

## КОРУПЦИЯТА НА ГРАНИЧНИТЕ КОНТРОЛНО-ПРОПУСКАТЕЛНИ ПУНКТОВЕ КАТО ФАКТОР ЗА ПРИЕМАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ В ШЕНГЕН

Йордан Деливерски

*Университет по библиотекознание и информационни технологии*

**Резюме:** Шенгенското споразумение улеснява свободното придвижване, като подкрепя личната мобилност, икономиката, пазара на труда, туризма и търговията и насърчава усещането за европейска идентичност и единство. Шенгенското пространство е важен аспект от европейската интеграция на България, позволяващо свободното движение на хора и стоки между участващите страни. Ефективното управление на корупцията на граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП) е важен критерий за присъединяването на държави към единното пространство. Настоящият доклад разглежда различни аспекти на корупцията на ГКПП, както и негативните последици, свързани с пълноправното присъединяване на България към единното Шенгенско пространство.

**Ключови думи:** Шенген, корупция, сигурност, граница, ГКПП.

### Въведение

Шенгенското пространство е създадено през 1985 г. на базата на Шенгенското споразумение и обхваща европейски държави, които са премахнали вътрешните си граници, позволявайки безпрепятствено движение на хора и стоки в рамките на целия континент. Споразумението има за цел да насърчи икономическата интеграция, да подобри свободата на движение и да укрепи сътрудничеството между държавите членки.

Значението на граничния контрол в рамките на Шенгенското пространство се състои в поддържането на сигурността, управлението на миграцията и осигуряването на стабилност при функционирането на Шенгенската зона. Съответно сигурността на това пространство зависи значително от ефективното опазване на външните граници, включително контрола над корупцията и недопускането на корупционни практики.

Считано от 31.03.2024 г., България и Румъния са приети в Шенген по въздух и вода.

За България, която се стреми към членство в Шенген и премахване на проверките по сухопътните граници със съседните държави – членки на Споразумението, борбата с корупцията на граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП) е ключов фактор.

## Шенгенското пространство и граничният контрол

Шенгенското пространство улеснява свободното движение на над 400 милиона граждани на ЕС, както и на такива, които пребивават законно на територията на Съюза, чрез премахването на вътрешните гранични проверки.<sup>1</sup> Тази свобода подкрепя личната мобилност, икономиката, търговията и туризма, включително възможностите за работа в чужбина, като насърчава усещането за европейска идентичност и единство. Членуването в единното Шенгенско пространство улеснява пътуванията както за бизнес цели, така и за отпочиване, като позволява на гражданите да се движат свободно, без нужда от визи или паспортни проверки в рамките на Шенгенската зона.

Визовата политика на Шенген стандартизира изискванията за влизане на граждани на трети страни, позволявайки им да пътуват в рамките на зоната с една виза [1]. Това хармонизиране не само опростява процеса по кандидатстване за визи, но и насърчава туризма и улеснява бизнес пътуванията. Общата визова политика осигурява наличието на стандарти за сигурност във всички държави членки, предотвратявайки незаконната миграция и повишавайки граничната сигурност.

За да се гарантира сигурността на Шенгенското пространство, следва да се осигурява строго наблюдение на външните граници. Въпреки липсата на вътрешни гранични проверки Шенгенското пространство прилага строги мерки за вътрешна сигурност. Полицейските сили си сътрудничат, споделят информация и провеждат съвместни операции за борба с тероризма, организираната престъпност и трафика на хора. Платформите за обмен на информация и базите данни позволяват бърза комуникация и координация, повишавайки общата сигурност в зоната [2].

В контекста на Шенгенското пространство граничният контрол има редица измерения, като гарантира:

– **сигурност** – ефективният граничен контрол е от съществено значение за предотвратяването на трансгранични заплахи, като такива от тероризъм, контрабанда на мигранти, трафик на хора, трафик на оръжие и наркотици [3]. Чрез осигуряването на външните граници и подобряването на вътрешните мерки за сигурност Шенгенското пространство може да защити своите граждани и да поддържа високо ниво на обществен ред. Наличието на координирани усилия между държавите членки гарантира колективно адресиране на предизвикателствата пред сигурността, осигурявайки цялостен подход към управлението на риска и защитата на границите;

– **икономически ползи** – премахването на вътрешните граници улеснява търговията, туризма и икономическата интеграция, като допринася за икономическия просперитет на държавите – членки на Шенгенското пространство. Свободното движение на стоки и услуги намалява транс-

портните разходи, насърчава пазарната ефективност и стимулира инвестициите. Туризмът се възползва от опростените процедури за пътуване, което стимулира местните икономики и създава работни места;

– **социална и политическа стабилност** – Шенгенското пространство насърчава доверието и сътрудничеството между държавите членки, като подпомага политическата стабилност и солидарност. Възможността за свободно пътуване насърчава културния обмен и разбирателството, укрепвайки чувството за европейска идентичност. В допълнение, координираните политики за управление на границите помагат за справяне с общите предизвикателства, укрепвайки единството и устойчивостта на Шенгенската рамка.

Балансирането на нуждата от отворени граници със съображенията за сигурност е постоянно предизвикателство за всички държави – членки на Шенген. Именно въвеждането на нови технологии за управление на границите може да подобри сигурността и ефективността при осъществяването на граничния контрол на външните шенгенски граници.

### **Граничните контролно-пропускателни пунктове като притегателна точка за корупционни действия**

Граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП) са обособени територии със специален режим на пропускане и охрана, които се изграждат на международни шосейни пътища, както и на територията на международни железопътни гари, летища и пристанища за обществен транспорт, единствено през които се разрешава преминаването на държавната граница, ако не е предвидено друго в международен договор.<sup>2</sup>

Граничните контролно-пропускателни пунктове (ГКПП) играят ключова роля в поддържането на сигурността и икономиката на една държава. Те са основните точки за контрол на преминаването на хора и стоки, което ги прави особено уязвими към корупционни действия. Корупцията на ГКПП може да има сериозни последици за националната сигурност, икономиката и общественото доверие в институциите [4].

През граничните контролно-пропускателни пунктове на страната ежедневно преминават хиляди хора и тонове стоки. Това създава възможности за реализиране на редица нерегламентирани и нелегални практики, като каналите за контрабанда на стоки, хора, оръжие и наркотици [5]. Лицата, осъществяващи незаконна дейност, се възползват от големия поток законосъобразни преминавания, за да прикрият своите незаконни операции.

Проблемът за корупцията на ГКПП обаче има доста по-дълбоки корени и обхваща не само служителите на Агенция „Митници“, осъществяващи митнически контрол, но и служители на други институции, които също осъществяват различни видове контрол на държавната граница, а именно:

- Гранична полиция;
- Гранична инспекция за ветеринарномедицински контрол;
- Граничен фитосанитарен контрол на стоки;
- Контрол по отношение на преминаване на стоки с висок фискален риск и др.

Корупцията сред служителите, работещи на територията на ГКПП, може сериозно да затрудни търговията в страната, като я лиши от основните ѝ източници на приходи в държавната хазна. Корупцията, независимо от формите си – подкуп, измама, рекет или контрабанда, води в различна степен до ощетяване на почти всички икономически контрагенти и съществуващия пазар, нарушава нормалните икономически отношения и спъва развитието на бизнеса във всяка една страна.

### **Негативни ефекти от корупционните практики на територията на ГКПП**

Негативните ефекти от реализирането на корупционни практики на територията на ГКПП подкопават държавността, имат отрицателно влияние и водят до:

– **подкопаване на сигурността** – корупцията на ГКПП позволява преминаването на контрабандни стоки и нелегални мигранти, което представлява сериозна заплаха за националната сигурност. Тези действия могат да финансират организираната престъпност и тероризма [6]. Това от своя страна води до повишен риск от терористични атаки и действия на организирани престъпни групи за реализиране на трансгранични заплахи за сигурността;

– **икономически загуби** – корупцията на граничните пунктове води до значителни преки икономически загуби за държавата: ниска събираемост на мита, такси и акцизи, ощетяване на бюджета във връзка с неплатени данъци и ДДС. Корупцията на ГКПП води и до наличие на несправедливо предимство във връзка с внос или транзитно преминаване на контрабандни стоки и/или некачествени стоки, храни и продукти, които не отговарят на стандартите за качество. Всичко това намалява финансовите ресурси, необходими за развитието на инфраструктурата и обществените услуги, както и подкопава честната конкуренция и нарушава икономическата стабилност;

– **социални и политически последици** – изразяват се най-вече в загуба на обществено доверие в институциите и правителството. Хората започват да възприемат държавните органи като корумпирани и неефективни, което води до намалена легитимност на тези институции. Корупционните практики на ГКПП подкопават правовия ред и социалната справедливост, като създават неравнопоставеност и несправедливост в обществото. Това от своя страна води до социално напрежение и политическа нестабилност;

– увреждане на международния имидж на страната – корупцията на ГКПП влошава репутацията на страната на международната сцена, като я прави по-малко привлекателна за инвестиции и партньорства. Това води до икономически загуби и пропуснати възможности за растеж и икономическо развитие.

### **Ползи от приемането на България в Шенгенското пространство**

Пълноправното приемане на България в Шенген, включително по суша, ще засили ангажимента на страната към европейската интеграция и ще укрепи позицията ѝ в ЕС. Пълноправното членство в Шенген ще подобри международния имидж на България, показвайки, че страната отговаря на високите стандарти за сигурност и управление.

Премахването на граничните проверки ще улесни и ускори търговията между България и останалите държави – членки на Шенген, намалявайки разходите за транспорт и логистика. Инвеститорите ще бъдат по-склонни да инвестират в страната ни, предвид обстоятелството, че Шенгенската зона предлага и гарантира стабилна и предсказуема бизнес среда. Свободното движение на хора и стоки през вътрешните граници на държавите от Шенгенското пространство ще намали бюрокрацията и административните разходи за предприятията, ангажирани в международната търговия. Ефективността на митническите процеси ще се увеличи, като се намалят времето и ресурсите, необходими за преминаване на границите.

Безвизовото движение ще улесни пътуванията и ще подпомогне и стимулира развитието на туристическия сектор по отношение на пътуванията от и към България.

Сътрудничеството с останалите държави членки ще подобри сигурността на външните граници на ЕС, като се обменят информация и ресурси за борба с организираната престъпност и тероризма. България ще може да участва активно в съвместни полицейски операции и обмен на информация с други държави членки, което ще подобри ефективността на правоохранителните органи.

### **Заклучение**

Граничните контролно-пропускателни пунктове са критични точки за сигурността и икономиката на всяка държава, но те също така са уязвими към корупция. Управлението на корупцията на ГКПП изисква комплексен и координиран подход, включващ внедряване на модерни технологии, изграждане на капацитет за служителите, работещи на ГКПП, подобряване на условията на труд и на възнагражденията, редовни обучения, укрепване на контролните механизми и международно сътрудничество.

Превенцията и предотвратяването на корупционните практики при реализирането на дейности по граничен контрол представляват съществен фактор за пълноправното присъединяване на България към единното Шенгенско пространство, включително по суша.

#### Бележки

- <sup>1</sup> **Council** of the European Union. The Schengen area explained. <<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/schengen-area/>>.
- <sup>2</sup> **Naredba** za granichnite kontrolno-propuskatelni punktove, v sila ot 31.05.2002 g. Prieta s PMS № 104/20.05.2002 g. <<https://pris.government.bg/document/186935e0efcfbd35d698b78f9ac3ee54/23db2120c367adc79a66fe13404f39f8>>.  
[**Наредба** за граничните контролно-пропускателни пунктове, в сила от 31.05.2002 г. Приета с ПМС № 104/20.05.2002 г. <<https://pris.government.bg/document/186935e0efcfbd35d698b78f9ac3ee54/23db2120c367adc79a66fe13404f39f8>>.]

#### References/Литература

1. **Stoeva**, D. Problems of civilian control over the security sector in the context of European policy. – In: *Globalization, the State and the Individual*, 2018, No 2 (18), p. 206. ISSN: 2367-4555.
2. **Zahariev**, M. Pravni garantsii pri izpolzване na novite tehnologii za tselite na protivodeystvie na prestapnositta i terorizma. – V: *Obshchestvoto na znaniето i humanizmat na XXI vek*. Sbornik s nauchni dokladi ot XX Natsionalna nauchna konferentsiya s mezhdunarodno uchastie, 1 noemvri 2022 g. Sofiya: Za bukвите – O pismeneh, s. 453 – 462. ISSN: 2683-0094.  
[**Захариев**, М. Правни гаранции при използване на новите технологии за целите на противодействие на престъпността и тероризма. – В: *Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век*. Сборник с научни доклади от XX Национална научна конференция с международно участие, 1 ноември 2022 г. София: За буквите – О писменехъ, с. 453 – 462. ISSN: 2683-0094.]
3. **Piotrowska**, A., M. **Kopczewski**, Z. **Ciekanowski**. Civil supervision and control over special services' activities. – In: *Scientific Journal of the Military University of Land Forces*, 2021, 53; 2(200), pp. 354 – 370. Doi: <http://dx.doi.org/10.5604/01.3001.0014.9795>.
4. **Neykova**, M. Ponyatiето „Natsionalna sigurnost“ – savremenni aspekti. – V: *Yuridicheski sbornik*. T. XXIV. Bugras: Burgaski svobodен universitet, 2017, s. 11 – 18.  
[**Нейкова**, М. Понятието „Национална сигурност“ – съвременни аспекти. – В: *Юридически сборник*. Том XXIV. Бургас: Бургаски свободен университет, 2017, с. 11 – 18.]
5. **Lolev**, I. Granichna kontrolno-propuskvatelna deynost v Balgariya (1878 – 1991). Akademiya na MVR. ISBN: 978-954-348-099-9.  
[**Лолев**, И. Гранична контролно-пропускателна дейност в България (1878 – 1991). Академия на МВР. ISBN: 978-954-348-099-9.]

6. **Nejkova, M., M. Pavlova.** Predizvikelstva pred izpalnitelnata vlast pri osiguryavane na sigurnost v usloviya na povishen migrantski risk. – V: *Yuridicheski sbornik*. T. XXIX. Burgas: Burgaski svoboden universitet, 2022, s. 24 – 30.

[**Нейкова, М., М. Павлова.** Предизвикателства пред изпълнителната власт при осигуряване на сигурност в условия на повишен мигрантски риск. – В: *Юридически сборник*. Том XXIX. Бургас: Бургаски свободен университет, 2022, с. 24 – 30.]

### За автора

**Йордан Деливерски** е доктор по „Организация и управление извън сферата на материалното производство“ и доцент в направление „Национална сигурност“. Научните му интереси са в областта на превенцията и противодействието на корупцията, управлението на миграционните процеси, както и управлението на процесите в организациите.

**За контакт с автора:** j.deliversky@unibit.bg

## CORRUPTION ON THE BORDER CHECKPOINTS AS FACTOR FOR INTEGRATION OF BULGARIA TO THE SCHENGEN AREA

**Jordan Deliversky**

*University of Library Studies and Information Technologies*

**Abstract:** The Schengen Agreement allows free movement and travel by supporting personal mobility, the economy, the labor market, tourism and trade, as providing a sense of European identity and unity. The Schengen area is an important aspect of Bulgaria's European integration, allowing the free travel of people and goods between participating countries. Effective management of corruption at border checkpoints is an important criterion for the accession of countries to the Schengen. This report examines various aspects of corruption at the border checkpoints, as well as the negative consequences associated with the full integration of Bulgaria to the Schengen area.

**Keywords:** Schengen, corruption, security, border, border checkpoint

### About the Author

**Jordan Deliversky** holds a PhD degree in Organization and Management outside the Scope of the Producing Economy. He is an Associate Professor in the field of National Security. His scientific interests focus on issues of corruption and prevention of corruption, management of migration processes and management of the processes in organizations.

**To contact the Author:** j.deliversky@unibit